

ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА

Експертна дискусія

«Верховенство права: чи є короткий шлях для судової реформи?»

17 серпня 2022 року Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна провів дискусію на тему «**Верховенство права: чи є короткий шлях для судової реформи?**». У ній взяли участь голова правління Фондації DEJURE Михайло Жернаков; експерт з правових питань CASE Україна Андрій Саварець; модерував захід виконавчий директор CASE Україна Дмитро Боярчук.

Публікуємо ключові тези дискусії, а також стислий переказ доповідей спікерів.

Основні тези

- Опитування бізнес-асоціацій засвідчує, що суди та верховенство права вкрай заважають провадити бізнес.
- Судова реформа пройшла кілька ітерацій з 2014 року. Спочатку карали суддів, далі звернули увагу на добросовісність суддівського корпусу загалом і переоцінку впливу суддів на своїх посадах. Створили Антикорупційний суд за новим підходом – суддів вибирали за допомогою незалежних міжнародних експертів. Зараз реалізують етап масштабування цієї моделі на решту судової системи.
- Сьогодні триває процес перезавантаження двох ключових органів – Вищої кваліфікаційної комісії суду (ВККС) та Вищої ради правосуддя (ВРП). Обрано перші два призначення (Роман Маселко та Микола Мороз) за новою процедурою на посади членів Вищої ради правосуддя.
- ВККС і ВРП будуть обирати 3000 суддів у найближчому майбутньому, фактично визначиться, якою буде судова система України на десятиліття.
- У світі популярне англійське право, оскільки воно зручне для провадження бізнесу, має високий рівень визначеності та передбачуваності завдяки великій інфраструктурі прецедентів.
- Англійські суди дуже гнучкі та адаптовані під іноземців, проте не вирішують спори з державними органами.
- Можливе створення інвестиційного парку, всередині якого діють норми англійського права, однак потрібне чітке визначення відносин, на які воно буде поширюватися, та яку відповідальність передбачатиме держава.
- В Україні є достатня кількість прецедентів та інструментів ефективного захисту права і простих людей, і іноземних інвесторів.
- Основне – наявність компетентних, добросовісних суддів і побудова справедливої суддівської системи, не залежної від олігархату та політичної влади.

Переказ дискусії (відео повної дискусії [за посиланням](#))

- Перезавантаження Вищої ради правосуддя – великий крок, але ми розуміємо, що це тільки початок. Який стан реформи на сьогодні та які перспективи?

Михайло Жернаков

Мені особливо приємно, що економічні організації та й взагалі економісти дедалі більше звертають увагу на питання суддів. Це стало відомо та очевидно тому, що раніше, наприклад, після Революції гідності, коли почалися серйозні реформи в Україні, лунали думки, що

ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА

питання суддів їх не стосується. Все ж ми дійшли до того, що не буде ніякого економічного зростання чи буде лише номінальне, але зовсім не те, яке потрібно, щоб Україна стала частиною світової спільноти і суб'єктом на економічному та будь-яких інших фронтах. Не існує жодної розвиненої держави, в якій немає справедливих суддів, так само не існує жодної тиранії чи олігархії, в якій суди справедливі. Це кореляція один до одного наявності справедливих суддів у розвитку країни.

Якщо подивитися на опитування бізнес-асоціацій, суди та верховенство права вийшли на першу сходинку, що заважає провадити бізнес, обійшли навіть питання корупції та органів правопорядку. Це дуже добре, принаймні ми ідентифікуємо цю проблему, а отже, до спільного вирішення не так уже й далеко.

Судова реформа, яка вже триває в тому чи іншому вигляді з 2014–2015 років, досягла чимало здобутків на цьому шляху. Уже відбулася третя чи четверта ітерація. Спочатку ми намагалися робити все дуже обмежено, покарати тих суддів, які кидали активістів за ґрати під час Майдану. Далі ми зрозуміли, що ситуація складніша, потрібно звертати увагу на добросовісність суддів, на суддівський корпус загалом і переоцінити вплив цих суддів на своїх посадах. Потім було прийнято зміни до Конституції і стало зрозуміло, що довіряти тій самій судовій системі, самій себе оцінювати, а потім дивуватися, що пішло не так, чому в результаті кваліфікаційного оцінювання звільнено так мало суддів чи чому так багато суддів прийшли з дуже сумнівною репутацією до нового Верховного Суду, це трохи дивно. Якщо тій самій системі віддати саму себе оцінювати чи саму себе призначати в новостворені органи, очевидно, що результат буде приблизно той самий.

Потім ми дійшли висновку, що потрібно щось робити з процедурою та підходом суддівського врядування, до призначення та звільнення суддів, до всього, що стосується суддівської кар'єри, потрібні нові рішення. Було створено Антикорупційний суд з абсолютно новим підходом, суддів обирали за допомогою незалежних міжнародних експертів. Уже більше трьох років він працює і дає непогані результати, за цей час фактично не було жодного корупційного скандалу і суд продовжує ухвалювати десятки вироків у топ-корупційних справах.

Тепер ми на етапі масштабування цієї моделі на решту судової системи. За допомогою незалежних міжнародних експертів ми зараз перезавантажуємо два ключові органи – Вищу кваліфікаційну комісію суду та Вищу раду правосуддя. 15 серпня Верховна Рада проголосувала за перші два призначення за новою процедурою на посади члена Вищої ради правосуддя. В обох випадках застережень у громадськості немає і Верховна Рада справді показала найкращий підхід до цього процесу, обравши з чотирьох фіналістів конкурсу двох найбільш достойних, зокрема нашого члена правління Романа Маселка, який роками захищає постраждалих на Майдані, бореться з недобросовісною суддівською мафією. Для нас самих це певною мірою стало несподіванкою, ми доклали максимум зусиль для цього, як і наші колеги з громадського сектору. На нашу думку, відбувається злам парадигми, що Верховна Рада навіть у такій непростій політичній ситуації, в якій ми перебуваємо, призначає абсолютно незалежних членів. Принаймні ми точно впевнені в Романові. Микола Мороз теж не викликає жодних застережень, а лише повагу, наприклад, питання, які були в громадськості про його добросовісність, він публічно спростував, надав усі пояснення ще в червні і подякував за увагу. Тобто продемонстрував повністю адекватне ставлення до кандидата на посаду, до публічної уваги, аналізу громадськості.

Це дуже хороший старт. Звільнилися саме ті, хто не хотів проходити перевірку на добросовісність з міжнародними експертами, – це 12 членів Вищої ради правосуддя, 10 з яких пішли за два дні до повномасштабного вторгнення. Ще передусе призначення 15 членів до Вищої ради правосуддя. Є різні суб'єкти призначення, Верховна Рада вже зробила своє призначення, далі буде рішення Президента. 19 серпня також відбудеться з'їзд юридичних навчальних закладів і наукових установ, який дуже проблемний через намагання «пропхати» свої питання, просунути залежного кандидата.

Нічого остаточно ще не вирішено, але ми будемо докладати всіх зусиль, щоб Вища рада правосуддя належно оновилася. Я вірю, що вона оновиться принаймні до такого складу, який був, до того, який звільнився і одногосно не давав навіть тимчасово відсторонити Павла Вовка – славнозвісного Голову окружного адміністративного суду міста Києва, під час плівкового скандалу здійснення правосуддя. Тоді 14 голосів були проти того, щоб навіть на два місяці відсторонити на час слідства цих суддів. Не звільнити, не покарати, не притягти до кримінальної відповідальності, а просто відсторонити їх на два місяці від вирішення справи. Цього, мені здається, вже не буде, принаймні в найближчі чотири роки, доки буде новий склад Вищої ради правосуддя. Звісно, це залежить ще й від того, як призначать цих суддів адвокати, прокурори, науковці.

Від складу Вищої ради правосуддя напряду залежить склад Вищої кваліфікаційної комісії суддів. Звичайно, передусім він залежить від конкурсної комісії, яка має половину міжнародників і половину українських суддів, зокрема Івана Міщенко – суддю Верховного Суду, який зараз на фронті захищає Україну чи захищав донедавна, до того, як повернувся до роботи в конкурсній комісії.

Конкурсна комісія адекватно бачить та оцінює цей процес. У понеділок, 22 серпня, закінчується прийом документів на цей конкурс, будемо стежити і повідомляти, як він триває. 32 фіналістів має затвердити конкурсна комісія, з неї 16 членів ВККС мають підібрати вже новий склад Вищої ради правосуддя.

Така ситуація, і на сьогодні цей етап надзвичайно важливий. Ставки дуже високі, бо йдеться не просто про вибір двох органів, хоча й ключових, саме ці органи будуть обирати приблизно 3000 суддів у найближчому майбутньому. Зараз є більше 2500 вакансій, ще до 500 суддів звільняться, підуть у відставку щойно буде новий склад Вищої ради правосуддя. У найближчі пару років ці органи призначатимуть приблизно половину всього суддівського корпусу. Це означає, що вони фактично визначать, якою буде українська судова система на найближчі тридцять років, доки ці судді будуть суддями, оскільки звільнити їх після призначення буде практично неможливо. Від того, як ми зараз відіграємо цей раунд з ВККС і ВРП, залежатиме якість судової системи України і країна загалом.

Великим плюсом є те, що зараз судова реформа, безпосередньо ВККС, ВРП і Конституційний Суд є номером один в умовах отримання статусу кандидата на вступ України до ЄС, який нам потрібно закрити якнайшвидше. З плюсів ми бачимо, що політична влада амбітно підходить до розроблення і закриття всіх зобов'язань. Тобто рішення напрацьовують і, звісно, їхня якість не завжди висока. Процес до початку вторгнення не був інклюзивним, і громадянське суспільство не надто радісно реагує на розробників. Зараз з обмеженням інструментів демократії під час воєнного стану з цим стало ще складніше. З іншого боку, ми бачимо справді позитивні тенденції, такі як призначення Верховною Радою Романа Маселка і Миколи Мороза.

Нині немає часу ходити навколо судової реформи, як це було останніми роками. Якщо пам'ятаєте, 2019 року прийняли один закон, потім його визнали неконституційним, потім півтора роки нічого взагалі не відбувалося. Зараз цього часу немає, і ми бачимо, що політична влада це розуміє. Тому є намагання не просто так для позначки зробити, а щоб Європейська Комісія сказала, що це належно. В Євросоюзі також це розуміють і всі налаштовані на те, щоб оцінювати результат, а не просто формально відбулася зміна одних людей на інших.

- Що робити доки з'явиться довіра до судової системи? Як це працює в інших країнах? Чи існують тимчасові рішення для проблеми верховенства права доки йде процес відбору суддів, доки систему налаштовують?

Андрій Саварець

Останнім часом ми часто чуємо, що потрібно використовувати англійське право. Іноді використовують слово британське право, а правильно казати англійське право тому, що правові системи Шотландії і Північної Ірландії трохи різняться. Що таке англійське право, чому воно таке популярне і чому його вважають магнітом для інвестицій?

Це репутація на ринку, бренд, який створювали роками і навіть століттями. Високий суд Лондона користується дуже великою довірою, його вважають неупередженим, справедливим. Тому всі транснаціональні корпорації намагаються вирішувати свої питання саме в англійських судах. Крім того, велику частину зовнішньоекономічних контрактів компанії оформляють на основі англійського права. Деякі країни взагалі користуються англійським загальним правом, тобто прецедентним правом. З яскравих прикладів – Гонконг і Кіпр. Звичайно, з Британською імперією вони пов'язані колоніальним минулим, однак це дуже цікаво.

Коли Гонконг 1997 року знову повернувся під юрисдикцію Китайської Народної Республіки, однією з умов було збереження судоустрою британського типу, правосуддя справлятиметься на основі загального прецедентного права. Окрім податкових пільг та інших умов для інвестицій, саме судовий захист забезпечив би дуже величезний приплив інвестицій, який на сьогодні оцінюють десь у два трл дол. США.

Те саме стосується і Кіпру – це колишня британська колонія, правова система складалася під пануванням британців. Хоча це країна – член Європейського Союзу з усіма властивими інклюзіями європейського права, однак це не заважає мати саме комерційне договірне право, побудоване на основі англійського права. Правосуддя здійснюють так само на основі англійського права з використанням прецедентів. Навіть у Законі Кіпру «Про судоустрій» зазначено, що суди мають право використовувати прецеденти англійських суддів, а також думки визнаних англійських науковців. Поряд з тим, що на Кіпрі найнижча в Європейському Союзі ставка податку на прибуток, плюс інвестиційна інфраструктура, спеціальні податкові, саме судовий захист і судова система дають змогу Кіпру на сьогодні бути інвестиційним хабом і залучати інвестиції на рівні 400 млрд дол. США.

Хоча, як я зазначив, Кіпр є повноправним членом Європейського Союзу, однак це йому не заважає, так само як і Великій Британії, коли вона була членом ЄС. Звісно, вони мали врахувати європейське законодавство, але англійське право розвивалося самостійно. Якщо порівнювати з автомобільною сферою, англійське право – це Астон Мартін серед правових систем.

Англійське право зручне саме для провадження бізнесу. По-перше, як і англійська мова, англійське право забезпечує дуже високий рівень визначеності та передбачуваності завдяки великій інфраструктурі прецедентів. Те, що в континентальній правовій системі вирішує законодавець, тобто формує якусь рамку, формулу, на підставі якої мають діяти суб'єкти, то англійські суди не обмежені у тлумаченні законодавства, угоди. Тому англійське право популярне у таких сферах бізнесу, як фінанси, страхування, ІТ, фінтех, а сьогодні і щодо штучного інтелекту, бо поки що мало країн регулюють це питання на рівні законодавства.

Англійські суди дуже гнучкі, сам суддя, вирішуючи певну справу, створює закон. Поки рішення суду першої інстанції не скасовано вищою інстанцією, його вважають законним. Англійське право адаптовано під іноземців. Якщо взяти статистику розгляду справ, 80% справ, де фігурує іноземний суб'єкт, не пов'язаний з Великою Британією.

Що може це означати для нас? Кіпр створив окремий комерційний суд, який розглядає певний перелік справ англійською мовою. Тобто судді, окрім величезного досвіду розгляду справ, мають ще вільно володіти англійською мовою. Інші країни, не пов'язані з британською імперією і взагалі мають іншу систему (Арабські Емірати, Катар та ін.), почали створювати англійські суди для того, щоб залишалися саме інвестиції. Один з таких прикладів, можливо ближчий до нас, – Казахстан. Про це згадувала міністр економіки та інші експерти через схожість пострадянського минулого.

У Казахстані створено інвестиційний парк – міжнародний фінансовий центр Астана, де всередині повністю діє англійське право з використанням англійської мови. Усі відносини між суб'єктами всередині фінансового центру вирішують на основі англійського права, створено суд, де засідають англійські судді, голова суду також англієць, усі суперечки вирішують на основі прецедентного права. Єдине застереження: якщо суб'єкт або інвестор хоче судитися з державою, він має звертатися до окружного суду міста Астани.

Якщо ми хочемо зробити англійське право в Україні, ми маємо чітко визначити, на які відносини воно буде поширюватися. Навіть попри те, що Україну розглядають як потенційного члена Європейського Союзу, використання англійського права не буде заважати, якщо ми створимо інвестиційний парк, всередині якого діють норми. Однак ми маємо чітко передбачити відповідальність держави. Як тільки іноземний суб'єкт почне вирішувати податкові, митні спори, неправомірні дії правоохоронних органів, він зіткнеться з тим, що юрисдикція англійського права не діє, і йому необхідно мати справу з нашими українськими судами.

Тому, як варіант, під час укладання інвестиційних угод можливе використання англійського права, і держава у своїй особі повинна мати якогось суб'єкта, який виступатиме рівноправним партнером з іноземним інвестором. Тоді потрібно одразу застережити, де вирішуватимуть спір. Якщо в іноземних судах або арбітражах, то це дасть додатковий сигнал іноземним інвесторам про те, що з ними можна мати справу й отримати справедливе рішення.

Згодом, коли напрацюється практика і Україна здобуде певну репутацію, можна буде вести мову про те, щоб створити комерційний арбітраж або окремий суд уже в Україні, спочатку із залученням іноземних суддів. Потім підтягнеться українська юридична структура, юристи здобудуть необхідні навички і знання, можливо навіть освіту, ідеальне знання англійської мови. Тоді можна буде говорити про створення такого суду в Україні.

Ідея використання англійського права мені здається дуже привабливою. Звичайно, є багато питань, як його втиснути в українську правову систему. Однак використання англійського права якраз можливе на першому етапі, доки розбудовується українська судова система і ми намагаємося досягти верховенства права. Вони можуть існувати абсолютно паралельно, коли підтягнеться українська судова система, вони зможуть взаємодіяти, а потім інвестор зможе вибрати: заходити в окремі інвестиційні парки чи в загальному порядку вкладати інвестиції в країну.

Одне іншому не заважатиме так само, як і не заважатиме інтеграції з Європейським Союзом. Це буде потужним сигналом про пошук належних сприятливих умов для інвесторів. Сьогодні у будь-якому законі чи законопроекті написано, що це абсолютно точно сприятиме залученню іноземних інвестицій. Однак іноземні інвестори вже не ведуться на такі слогани чи слайди з картинками, вони абсолютно чітко розбираються в нашому законодавстві та надто в правозастосуванні, в діяльності правоохоронних органів, у фіскальних моментах і українських судах.

- Ідея англійського права звучить гарно, але бізнес, який між собою потенційно може мати конфлікт, може вирішити його без англійського судді, а розібратися в конфлікті з державою і державними органами це такої змоги не дає.

Як з практичного погляду люди, які займаються інвестиціями, повинні допомагати втілювати судову реформу, чи є можливість тимчасового рішення?

Михайло Жернаков

Ось [мої рефлексії щодо англійського права](#). Я нічого не маю проти, воно справді дуже відоме на весь світ. Зокрема тому, що його будували більше 800 років від 1215 року – перша згадка про те, що суди мають бути справедливими. Вони мають таку традицію і таких суддів, а не тому, що система прецедентна. На моє глибоке переконання, англійське право останнім часом здобуло велику популярність, а що мається на увазі під цим – ніхто не розбирається.

Давайте у нас в Україні буде англійське право, але що це означатиме? Якщо буде інвестиційний спір з нерезидентом, то це можна передбачити в арбітражному застереженні в договорі й піти в Стокгольм, Париж, Лондон, у будь-який суд, який визнає, який готовий розглядати спір таким, яким ви визначите.

Якщо спори між двома резидентами, тут зрозуміло, що за означенням жодну зовнішню юрисдикцію не можна застосувати, бо все-таки українська судова система рано чи пізно має бути побудована для того, щоб ці спори розглядати.

Ніякий арбітраж не допоможе, якщо йдеться про спори з українськими податковою, митною службою, юрисдикціями та органами, які не вирішить англійське право, його потрібно вирішувати в українському праві. У таких випадках світ не знає успішних прикладів, коли це вирішують іноземні юрисдикції і це суперечить самій природі і державному суверенітету. Тому українські суди потрібно лагодити.

Англійське право круте, ще з 1215 року Джона Безземельного притиснули до стінки лицарі духовенства – тодішній середній клас. Тому я вважаю, що український середній клас, український бізнес мають відігравати ключову лідируючу роль у судовій реформі і верховенстві права. Доки 20 навіжених активістів, зокрема і я, не можуть ефективно, швидко

та якісно змінити всю українську судову систему, борців за неї та її якість потрібно примножувати. Радий, що бізнес дедалі більше до цього долучається.

Що стосується швидких змін, це можливо тому, що я вірю в розбудову української судової системи та її реформу, але це займе не рік-два. Одна з можливих речей для комерційних спорів – залучення представників бізнесу безпосередньо до вирішення спорів, як у Німеччині, Франції. Про це [написав Тарас Шепель](#) – ідеолог у цьому напрямі. Поки що ми всі сили вкладаємо в основну реформу судової системи. Цікава і проста річ – якщо комерційний спір вирішує комерційний суд, у ньому ключову роль відіграють представники бізнесу, які знають, що це за спір, яким бізнес уже довіряє більше, ніж загальним судам.

Андрій Саварець

Саме собою англійське право не дасть інвестиційної привабливості, бо є одне важливе питання – виконання судових рішень. Так, у Казахстані діє міжнародний суд, англійські судді, однак система виконання рішень повністю вітчизняна і тримається на політичних моментах, під політичні гарантії керівництва держави. Тому швидких і простеньких рішень точно не буде.

Англійське право – це бренд для іноземних інвесторів про те, що діють універсальні, зрозумілі їм правила, однак треба підтягувати вітчизняну систему, зокрема систему виконання судових рішень.

- Які прогнози на кандидатів від з'їзду суддів, прокурорів і Спілки адвокатів?

Михайло Жернаков

Традиційно, на жаль, коли ми говоримо про формування Вищої ради правосуддя від з'їзду суддів, прокурорів, а тим більше адвокатів, у нас найбільш проблемні призначення. Судді завжди призначають своїх, добре, якби це було належне суддівське правдиве врядування, а так це дуже маніпульована система – суддівська мафія, яка фактично зосереджена в руках кількох людей, які очолюють касаційні адміністративні суди в складі Верховного Суду. Це справді проблемний суб'єкт. Подивимося, що буде з прокурорами за нового лідерства, я сподіваюся, щось зміниться.

Щодо Спілки адвокатів, всупереч Конституції призначено вдруге поспіль двох колишніх членів Вищої ради правосуддя. Тут є величезна проблема з лідерством в адвокатурі. З хороших новин – усіх кандидатів має переглянути Етична рада. Вона розглядає, які зараз є міжнародні експерти. Проблема з тим, що це відбувається непрозоро. Вони вирішили з міркувань безпеки закрити співбесіди, не мотивують своїх рішень щодо рекомендації тих кандидатів, до яких були претензії. Є проблеми, поза тим переважну більшість кандидатів зрізають на етапі Етичної ради. Тому працюємо, щоб були максимально якісні делегати і призначені максимально якісно члени Вищої ради правосуддя. Будемо тримати в курсі.

- Чим відрізняється верховенство права від верховенства законів?

Андрій Саварець

Це більш теоретичне питання, ніж прикладне, але воно важливе. Закони є джерелом права, коли ми застосовуємо закони, потрібно виходити не лише з букви закону, а ще й з духу закону. Тут підтягуються такі категорії, як правова культура і правосвідомість. Коли суддя виносить

рішення і створює прецедент, він може повністю послуговуватися саме духом закону, тлумачити цей закон виходячи з того, як його розуміють законодавці.

У континентальній системі права, до якої належить Україна, часто буває, коли законодавець має на увазі одне, підзаконні нормативні акти починають переінакшувати або тлумачити інакше. Виходить, що на місцях не вирішують питання тому, що державний службовець говорить: закон є, а механізму немає, або є різночитання, яке складно зрозуміти. Починається плідіння листів-роз'яснень. Натомість у системі загального права створюють судовий прецедент, вирішують один раз ситуацію, в якій є прогалина, і це вже стає законом.

Михайло Жернаков

У нашій системі є прецеденти, вона є системою цивільного права, будується більше на писаному праві, але прецеденти є. Навіть більше, у нас є обов'язковість рішень Верховного Суду для суддів нижчих інстанцій. Чим це принципово відрізняється, хіба що відсотковим відношенням до регулювання писаним правом.

Якщо давати ще більше прецедентів українському праву, якщо Павло Вовк і йому подібні будуть встановлювати більше прецедентів, то нічого хорошого не буде. Питання не в наявності чи в силі цього прецеденту, а в тому, хто є судьями, які це право застосовують, які це право творять.

Насправді інструментарію в українській правовій системі на сьогодні більш як достатньо для того, щоб ефективно захищати права, виходячи з концепції верховенства права, зазначеній у статті 8 Конституції України. У судовій практиці вже є безліч прикладів застосування Конституції прямо для захисту прав. У нас застосовують Європейську конвенцію з прав людини, яка має вищу юридичну силу як міжнародний договір, аніж національне законодавство України, окрім Конституції. У нас є безліч інструментарію, як ефективно захистити права і простих людей – фізичних осіб, і іноземних інвесторів. Основне, по-перше, чи є судді, які мають розуміння і достатньо компетенцій; по-друге, чи побудовано систему, що самі судді добросовісні і чи система сама потім не з'їсть цих суддів, бо вони сильно захистили право інвестора чи перейшли дорогу комусь з українських олігархів.

Справедливий суд потрібен, щоб викривати і змінювати, роботи ще у нас чимало. Для будь-якої складної проблеми є швидке, ефективне і неправильне рішення. Все ж віримо, можливо, не так швидко, але якісно нам вдасться все змінити, якщо ми докладемо достатньо зусиль.

- Чи спрацював в Україні інститут приватних судових виконавців?

Михайло Жернаков

Так, спрацював. На жаль, є лише 100 чи 200 приватних виконавців в Україні порівняно з 5000 державних. Тобто приватних виконавців дуже мало, це рудиментарна частина реформи, але вони в разі ефективніші, якщо подивитися, наскільки вони стягують і як виконують судові рішення. Зокрема ефективніший *post benefits* – скільки ми платимо виконавцю порівняно з тим, скільки стягується.

- На вашу думку, яка політична сила, партія, що зараз у парламенті чи були раніше, мали найбільш зважену та послідовну програму, дії щодо здійснення судової реформи в Україні?

ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА

Михайло Жернаков

Не буду оцінювати політичні партії, загалом ситуація складна. Політичні партії не люблять говорити про ці процедури, бо це складно, люди не розбираються. Були партії, які приділяли цьому більшу увагу, були такі, які обмежувалися гаслами.

Мене надихає, що дедалі більше аналітичних центрів, громадян, зокрема економістів, звертаються і порушують питання судової реформи, і нам потрібно формувати цей запит на конкретику у політичних програмах щодо судових реформ. Ми зробимо суди не просто справедливими, а, наприклад, перезавантажимо органи суддівського врядування, призначимо стільки-то суддів, застосуємо у таких випадках інвестиції, англійське право чи залучимо приватних виконавців. Ці сенси потрібно вимагати від політиків, щоб вони були максимально конкретними, щоб вони потім це робили.

Андрій Саварець

З кожним політичним циклом вимоги до якості програм підвищуються. Шкода, що нам щоразу потрібно чекати п'ять років. Життя прискорюється, п'ять років дуже великий термін для політичного циклу, зараз за два з половиною років уже стільки всього відбулося, що можна зрозуміти якість обраних політиків.

Вимоги підвищується, і на наступний політичний цикл це питання потрібно порушувати. Усіх будуть цікавити ціна на бензин і комунальні тарифи, однак питання щодо економічного розвитку та інвестиційної привабливості – одне з найбільш основоположних. Усі думають, що інвестора можна заманити якимись картинками чи політичними домовленостями. Інвестори дуже добре рахують гроші, вони сильно оцінюють свої ризики і вкрай чутливі до політичних коливань. У нашого північного сусіда одна людина перебуває при владі 20 років, тому інвестори не боялися політичних змін. У нас є змінність влади, тому нам потрібно приваблювати їх іншими речами, справедливий суд – це найперше.